

Arveavgiften - før, nå og i fremtiden

Av Mathilde Fasting, siviløkonom og idéhistoriker i Civita

Oppsummering

- Norge hadde arveavgift frem til 2014. Den var lav, og provenyet var bare litt over 2 milliarder kroner.
- Frem til 2006 gjaldt diskontinuitetsprinsippet, dvs. at en ny verdivurdering ble gjort ved arvetidspunktet. Mellom 2006 og 2013 ble det innført et kontinuitetsprinsipp for børsnoterte aksjer. Det ble gjeldende fullt ut fra 2014.
- Boliger og fritidsboliger har egne regler, og i dag betales det ikke arveavgift.
- Fra 2014 vil gevinster som er opparbeidet helt fra arvelaters kjøp, blir beskattet. Da det var diskontinuitet, ble bare gevinster etter arvetidspunktet beskattet.
- Norge beskatter i dag arvede midler gjennom gevinstbeskatning, ikke gjennom en arveavgift ved dødsfall.
- Dette notatet argumenterer for at den nåværende beskatningen fungerer godt.

Innledning

Beskatning av arv (og gaver), slik det fungerte før det ble lagt om av Solberg-regjeringen med virkning fra 2014, var basert på et diskontinuitetsprinsipp.¹ Verdier som ble arvet, ble verdsatt til omsetningsverdi på arvetidspunktet, og ilagt en prosentvis avgift, mellom seks og 15 prosent. Det innbetalte provenyet fra denne avgiften var i 2013 rundt 2,3 milliarder kroner. Det meste av arveavgiften ble betalt av arvinger som arvet boliger og hytter.

Allerede i 2006 ble det innført et nytt prinsipp i inntektsbeskatningen – kontinuitetsprinsippet – som er basert på en helt annen logikk enn prinsippet om diskontinuitet. Mellom 2006 og 2013 gjaldt kontinuitetsprinsippet for børsnoterte aksjer, men ikke for andre verdier. Fra 1.1.2014 gjelder kontinuitet også for unoterte aksjer og for bolig og fritidsbolig. Kontinuitet vil si at det skattemessige kostgrunnlaget av det man arver, *ikke* justeres til omsetningsverdien ved arvefallet, slik det gjøres ved diskontinuitet. Det betyr at man overtar den verdien arvelateren (far, mor, bestefar eller bestemor) hadde, men også den skatteposisjonen de hadde.

Sagt på en enklere måte: Omleggingen i 2013 innebar, i tillegg til at arveavgiften ble fjernet, at den ble erstattet av en gevinst- eller inntektsbeskatning. Det betales ikke lenger avgift på det – nokså tilfeldige – tidspunktet man arver. Når man selger det man har arvet, blir i stedet hele gevinsten beskattet. Hvis det i tillegg er slik at det du arver kan avskrives, så vil avskrivningsgrunnlaget være lavere fordi kostgrunnlaget ikke oppjusteres, og skatten blir umiddelbart høyere enn det den ville vært ved diskontinuitet. Du fortsetter altså å skrive av på det samme grunnlaget som den du arver fra.

Fordi den skattemessige kostverdien gjerne er lav på det som arves, og fordi det ifølge det nye prinsippet er den historiske, opprinnelige verdien som legges til grunn, blir gevinsten og skatten normalt høyere enn før (kost regnes fra opprinnelig anskaffelse, ikke arvetidspunktet) når det som arves, selges. At kapitalbeskatningen er på 22 prosent, bidrar også til at mange arvede verdier nå skattlegges høyere enn med den gamle arveavgiften når eller dersom de selges. Den gamle arveavgiften ble betalt på hele beløpet med en lav avgiftssats. Etter omleggingen er det bare gevinsten som skattes, men med en høyere skattesats. Likevel kan det ofte være tilfelle at den historiske verdien er så lav, at gevinsten ikke er så langt unna totalverdien.

Omleggingen gjelder imidlertid ikke all arv. Egne boliger og hytter er nå i praksis helt fritatt for skatt. I dag kan en bolig selges skattefritt etter ett års botid, og det gjelder også boliger som arves. For hytter er botiden fem år før det er skattefritak ved salg. Har den avdøde oppfylt kravene til botid, arver arvingene denne skatteposisjonen, det vil si retten til å selge skattefritt.² Nå slipper altså arvtakerne å betale arveavgift for å overta hus eller hytte, og de slipper i tillegg gevinstbeskatning, dersom kravene til botid er oppfylt. All annen arv, med unntak av skog- og jordeiendommer, blir nå beskattet på den nye måten.

Omleggingen fra diskontinuitet til kontinuitet ved inntektsbeskatningen kombinert med opphevelse av arveavgiften vil antagelig gi høyere skatteproveny over tid og bidrar ikke til likviditetsproblemer for den som arver. Grunnen er at det normalt er større latente merverdier i aksjer og bedrifter som arves, og som beskattes gjennom gevinstbeskatning, enn i den tidligere

arveavgiften som stort sett traff boliger. Kort oppsummert var den tidligere arveavgiften lav, og det var hus- og hytteeiere som stort sett betalte, mens det nye systemet fanger opp gevinster ved store verdier knyttet til næringsvirksomhet og bedrifter. Imidlertid gjør de det på et tidspunkt som kan planlegges og tilpasses av bedriften og den som eier dem, og ikke på det mer tilfeldige tidspunktet et dødsfall skattemessig gjøres opp.

Det finnes ingen beregninger av hvordan dette vil slå ut provenymessig. For det første krever det at det går en viss tid, fordi salg (og gevinster) vil komme over tid. For det andre krever det at provenyet skilles ut fra øvrig inntektsbeskatningsproveny, noe som ikke gjøres i dag. Tidligere var arveavgiften en egen inntektspost på statsbudsjettet. Nå inngår alt i kapitalbeskatningsprovenyet.

Dette notatet ser på beskatning av arv og formue, med særlig vekt på næringsformuer. Jeg argumenterer for at omleggingen fra diskontinuitet til kontinuitet er bra, fordi all verdistigning kommer til beskatning når kontinuitetsprinsippet gjelder. Om det skal ilegges en arveavgift er ikke avhengig av hvilket prinsipp som gjelder. Jeg argumenterer primært for at dagens løsning med beskatning av gevinster, basert på kontinuitetsprinsippet, er bra. Det er etter min mening ingen samfunnsøkonomisk begrunnelse for å ilegge en arveavgift, slik skattesituasjonen er i dag med høy utbytteskatt og formuesskatt.

Dersom det likevel skal innføres en arveavgift, bør formuesskatten for arbeidende kapital avskaffes. Å ha begge deler vil, etter min mening, være svært skadelig for norsk kapitaltilgang. Vurderinger av bolig- og hyttebeskatning krever en egen utredning, og jeg anbefaler ikke noen endringer i dette notatet. Argumenter for fjerning av formuesskatt på arbeidende kapital har jeg fremført i Civita-rapporten *Norske eiere* fra 2016 og i Civita-rapporten *Skatt og samfunnsbidrag* fra 2019.

Jeg går først gjennom filosofiske argumenter for og mot beskatning av arv. Deretter redegjør jeg for det gamle og det nye systemet for beskatning av arv. Tre ulike regimer presenteres; dagens system med kontinuitet og inntektsskatt, tidligere system med diskontinuitet og arveavgift, og til slutt et system med kontinuitet og arveavgift, som ble foreslått av Arveavgiftsutvalget i 2000. Eksempler på hvordan ulik beskatning av arv og gevinster slår ut, vises deretter. I tillegg vises det kort hvordan formue og kapital beskattes i dag.

Deretter følger en kort redegjørelse for beskatning av arv og formue i andre land. Til sist følger noen vurderinger av skattesystemet i Norge og en anbefaling om hvordan vi bør skattlegge arv og formue.

Filosofiske argumenter om beskatning av arv

Arv er overføring av verdier fra en person til en annen når arvelateren dør. Hvem som skal arve, er nedfelt i loven, og i tillegg kan arv ut over lovkravet om pliktdelsarv testamenteres slik arvelateren bestemmer.

Hvordan vi skal se på arv har i flere hundre år opptatt filosofer, jurister og økonomer, og hvordan arv er blitt behandlet, har hatt innvirkning på samfunnsutviklingen. For eksempel var det slik at

europere tidlig hadde mye større individuell frihet til å disponere eiendom og arv slik de selv ville, uten å måtte ha godkjenning fra en autoritet eller fra slektninger, enn tilfellet var i mange andre samtidige sivilisasjoner. Det la grunnlag for økonomisk utvikling.

Et av de sentrale spørsmålene er hvordan arv skal beskattes. Her er det enkelt sagt to ytterposisjoner: den egalitære posisjonen og den libertarianske posisjonen.

Den egalitære posisjonen prioriterer likhet i muligheter og legger begrensning på arvelater ved at verdier reduseres gjennom beskatning. Posisjonen tar fellesskapets perspektiv, på den måten at ingen skal «få fordeler» av å arve, mens den libertarianske posisjonen prioriterer frihet til å disponere egne verdier og tar arvelaterens perspektiv, med utgangspunkt i eiendomsrett. Her er det altså en klassisk motsetning mellom likhet og frihet. I ulike mellomposisjoner vektet fordeler og ulemper mot hverandre.

Prinsipielle argumenter mot arveavgift

Frihetsposisjonen bygger på friheten til å disponere egne lovlige midler slik en selv ønsker, uavhengig av om midlene er opptjent, arvet eller anskaffet på annen måte. Det betyr at arvelateren selv skal bestemme hvem som skal overta (ut over pliktdelsarv som er lovfestet), og at midlene ikke skal beskattes på overføringstidspunktet. De som argumenterer med frihetsposisjonen som utgangspunkt, vil bruke fri disposisjonsrett som argument for ikke å beskatte arv.

De andre argumentene mot å beskatte arv kan deles i to; de sosiologiske og de økonomiske. De første handler særlig om relasjonen mellom foreldre og barn, de andre handler om økonomiske virkninger.

Et argument som fremføres, er at foreldre har en moralsk plikt til å sørge for sine barn. Det å gi sine barn ressurser, både materielle og immaterielle, etter beste evne, er en viktig verdi for foreldre og for familien. Et annet argument er at barn har en rettighet til sine foreldres verdier fordi de er i familie, altså at utgangspunktet er familiens disposisjonsrett. Denne posisjonen ble fremmet av den engelske 1600-tallsfilosofen John Locke, fordi han hevdet at foreldre har en plikt til å beskytte sine etterkommere og derved etterlate dem verdier i den grad de er i stand til det. Selv om vi i dag ofte tar utgangspunkt i individet, i et mer atomistisk syn på mennesker og familien, er det i flere sammenhenger mulig å se familien eller ætten som en felles enhet.

Dette er ikke et standpunkt som er loven eller kulturen fremmed, selv om det er enda mer fremtredende i andre kulturer enn den norske. Odelsretten etablerte en slektsforpliktelse som gikk ut over den enkelte generasjon. I dagens lovgivning har barn og ektefelle/samboer et minstekrav på arv i loven i kraft av slektsforbindelsen. Familien som fellesskap på tvers av generasjonene er anerkjent langt utover den økonomiske del av samfunnet. Det er også mulig å argumentere for at en grunnleggende menneskelig drivkraft handler om å skaffe seg «avkom», få barn, og at i det i dette også ligger et behov for å beskytte og sørge for at barna har det best mulig mens foreldrene lever, men også når de selv er døde og familien skal føres videre i neste generasjon. I alle menneskelige samfunn er sosiale bånd viktig, og særlig bånd til nær familie. Biologer mener at det ligger innebygd i selve genetikken. Å ville arbeide for at kommende generasjoner skal få det best mulig,

og at mange vil si at de for eksempel sparer eller bygger opp verdier for at neste generasjon skal få hjelp, en god start eller å kunne videreføre noe, er et argument som ofte brukes. Til dette argumentet kan det også anføres at arv av mange ses på ikke bare som å motta noe med økonomisk verdi, men også å få overta noe som har (stor) affeksjonsverdi. Norske «slektsromaner» som beskriver livet på «slektsgården» synliggjør at dette perspektivet har dype emosjonelle røtter, som har vært respektert i norsk skatte- og arvelovgivning i all tid.

Når det gjelder de økonomiske argumentene, handler det også i noen grad om motiv og følelser. Et argument som ofte benyttes, er at dersom arv beskattes hardt, vil noe av motivet eller incentivet til å skape noe i økonomisk forstand forsvinne. Incentivet til å spare vil også svekkes, og verdier vil brukes opp mens man er i live, i stedet for å overføres til neste generasjon. Argumentet er vanskelig å bevise, og tilpasningen kan like gjerne være at den som ønsker å overføre arv, vil tilpasse seg ved å omdanne arven til noe som lett kan overlates til neste generasjon uten at det utløser arveavgift – mens verdien for omverdenen og skattemyndighetene kan fremstå som oppbrukt.

Et annet argument er at en oppsplitting av verdier som følge av beskatning ved død er skadelig for økonomien, fordi store verdier legger til rette for effektiv forvaltning og sparing, og at en (familie) bedrift som får fortsette uten arvebeskatning når eieren dør, vil skape større fremtidige verdier enn dersom den må stykkes opp for å betale en arveavgift.

Det siste forholdet omhandler også et mye brukt argument, nemlig likviditetsutfordringen. Arveavgift betales når en arvet verdi overføres fra en avdød til en arving. Arvingen må betale avgiften, selv om det som arves ikke er en bankkonto eller gir inntekter. Det kan føre til at arven må selges, fordi den som arver, ikke har penger til å betale avgiften. Det er mange som argumenterer for at en arveavgift gjør det krevende å videreføre familiebedrifter eller landbruks- og skogeiendommer, fordi dette er verdier som vanskelig lar seg dele uten at det går ut over muligheter for videre drift eller endrer hele eksistensgrunnlaget for virksomheten. Et kjent eksempel på en slik situasjon ble omtalt i pressen i 2011. Familien som eide fiskeoppdrettsbedriften Nergård i Vesterålen måtte selge som følge av arveavgift og formuesskatt.³ Det har vært spesielt gunstige skatteregler for arv av landbrukseiendom, også etter at landbrukseiendom falt bort som den viktigste typen bedriftstypen man etterlot seg. Problemet kan også reduseres gjennom rentefri avdragsbetaling.

Det er i tillegg to mer moralske argumenter som fremføres av dem som argumenter mot å skattelegge arv. Det er dobbeltbeskatningsargumentet og argumentet om å beskatte folk når de akkurat har mistet nær familie. Det første argumentet går ut på at det som er ervervet eller oppspart, er allerede beskattede midler. En ytterligere beskatning ved død er dermed en særskilt beskatning av sparsommelighet. Et argument mot dette er at de som i stedet har forbrukt varer og tjenester også har latt seg dobbeltbeskatte, fordi mye av det de har brukt penger på, har gitt skatte- eller avgiftsinntekter til staten. Hvor mye den sparsommelige har bidratt avhenger av hvordan det oppsparte har vært investert.

Prinsipielle argumenter for arveavgift

Mulighetslikhetsposisjonen tar utgangspunkt i den som arver, og tilsier at alle skal ha like muligheter og, så langt det lar seg gjøre, ikke ha (store) fordeler av å være født i en familie med

formue. Argumentet er brukt av både liberale og sosialistiske tenkere. Det hevdes at det ikke er rettferdig at to barn, som ellers er like, har ulike muligheter som følge av ulik tilgang til økonomiske ressurser gjennom arv. En ytterposisjon her, som egentlig blir resultatlikhet, innebærer at all arv konfiskeres gjennom arveavgift og går inn i det offentlige fordelingsystemet.⁴ Foreldre kan likevel gi sine barn fordeler løpende gjennom investeringer i deres oppdragelse og oppvekst. Med mindre man vil gripe inn i selve familiebandet trenger et slikt standpunkt dermed ikke å være fullt ut atomistisk.

Et argument som fremmes, er at arvede midler er mer ufortjent enn midler en har opparbeidet seg gjennom egen innsats, og at det er urettferdig at noen skal få mer enn andre bare fordi de er født i en familie med ressurser. Derfor vil en høy arveavgift forhindre den ulikheten som oppstår gjennom arv, men ikke den som oppstår gjennom eget arbeid, selv om progressiv beskatning av inntekter også er omfordelende.

I en utilitaristisk tankegang kan det hevdes at en omfordeling og spredning av arv vil gi større lykke enn om alt er samlet, fordi grensenytten av større formue er avtakende. Da kan en arveavgift være nødvendig. I forlengelsen av et mål om større likhet (og større samlet lykke) kan det argumenteres for at arv fører til sementering eller økning av sosiale forskjeller, noe som forhindres ved at arv skattlegges og omfordeles. Store sosiale forskjeller kan i verste fall føre til at demokratiet undergraves, og derfor brukes også bevaring av demokratiet av noen som argument for arveavgift. Noe av diskusjonen har også dreid seg om at mennesker med store formuer lettere kan påvirke politiske prosesser gjennom økonomisk makt, men i dette tilfellet er det kanskje ikke strengt nødvendig med arveavgift, fordi det også kan løses gjennom andre lover og regler som eksempelvis forbyr private donasjoner til politiske partier.

Et siste argument er skatteevneprinsippet. I et skattepolitisk perspektiv er skatteevneprinsippet helt sentralt. Argumentet tar utgangspunkt i spørsmålet om hvorfor inntekt, som skyldes arbeidsinnsats, skal skattlegges med opp mot 50 prosent, mens arv som man ikke har gjort noen innsats for å motta, er helt skattefritt. Skatteevneprinsippet er i realiteten mer utbredt enn mange økonomer erkjenner – man konfiskerer verdier fordi det er akseptert eller lettvindt, ikke fordi det er samfunnsøkonomisk riktig. Hverken bompengereordninger, flyseteavgifter eller dagens trinnsatser i merverdiavgiften er f.eks. samfunnsøkonomisk rasjonelt tilpasset.

Mellomposisjoner

Mellom disse to ytterposisjonene må ønskene om frihet og likhet balanseres. I 1848 argumenterte filosofen John Stuart Mill for at eiendomsretten til noe innebærer retten til å disponere hvordan den skal videreføres ved død, men han sier samtidig at retten til å motta arv ikke følger av dette. Også i dag kan arvelateren velge å testamentere arv til andre enn det lovkravet pålegger.⁵ Mottakeren har ikke noe krav på arv. Mills forslag var derfor et tak eller en grense for hvor mye en kunne arve.

Den italienske filosofen Eugene Rignanos forslag fra starten av 1900-tallet gikk ut på at dersom arvelateren selv har bygget opp verdiene, kan neste generasjon arve uten avgift, mens dersom verdiene kom fra gaver eller fra arv fra generasjonen før, skulle det ilegges arveavgift.

Begge forslagene møter problemer når det gjelder gjennomføringen. Mills forslag vil føre til en diskusjon om hvor taket skal være, mens Rignanos forslag vil gjøre verdsettelse og opprinnelsesbestemmelse av ulike verdier vanskelig, samt føre til store ulikheter etter hvor lang tid det går mellom arvefallene.

For alle forslag som ikke tar utgangspunkt i en av de to hovedposisjonene, frihet eller likhet, er utfordringen å finne balansen i argumentasjonen og hvordan prinsippene skal benyttes i praksis uten for stor ulempe.

Arveavgift og beskatning av formue i Norge

Prinsipielle og historiske begrunnelser for arveavgift i Norge

Arveavgift ble innført i Danmark-Norge i 1792. Arveavgiften ble ansett som velegnet fordi den «kun erlægges engang, og ydes kun af en virkelig og ny Formue som tilfældigvis bliver Arvingen til Deel, og hvilken han ofte kan ansee, som uventet.» I 1792 ble arveavgiften begrunnet med behovet for å «vedligeholde Ligevægt imellem de Kgl. Indtægter og Udgifter». Provenyet avgiften skaffet, var dermed også en viktig begrunnelse, fordi mange andre avgifter ble avskaffet. Samtidig lå det store forskjeller – praktiske, historiske og tilfeldige - i hva slags formue som i praksis ble tallet med i skatteberegningen. Slike forskjeller forble det helt frem til avgiften ble avskaffet.

I 2000 kom det en offentlig utredning (NOU) om arveavgift, *Arveavgift* NOU 2000:8. Den gikk gjennom historiske begrunnelser for arveavgift i Norge og fant at det gjennom 230 år har vært få prinsipielle diskusjoner om begrunnelser for arveavgift i proposisjoner til Stortinget. Begrunnelser for arveavgift har derimot vært mer omfattende i juridisk og økonomisk teori med utgangspunkt i skattlegging. Arveavgiftsutvalget valgte å dele begrunnelsene inn i ulike kategorier.

De samfunnspolitiske argumentene handler særlig om mulighetslikhet, privat eiendomsrett og samfunnssolidaritet. Ressurser, både økonomiske og andre, i en familie vil av mange anses som å være noe som tilhører familien og den private sfæren. Utvalget antok at en høy avgift ville møte betydelige legitimitetsproblemer i befolkningen og la til at slektens arverett har dype røtter i norsk tradisjon (kfr. Odelsloven og Grunnlovens § 117).

Prinsippet om skatt etter evne står sterkt i Norge. Det begrunnes gjerne med hensynet til rettferdighet. Den som har mye, skal betale mer enn den som har lite, slik at større inntekter eller formue betyr mer skatt, men også en større andel skatt. De som har like mye, skal behandles likt. I et slikt perspektiv kan arv beskattes ut fra om den som arver, har skatteevne. Et argument om progressivitet, det vil si at større verdier skattes høyere, vil også høre hjemme i et slikt perspektiv, men samtidig også ha en omfordelingsbegrunnelse.

I Skandinavia ble arveavgiften gjerne sett på som et middel til å overføre kapital fra private til det offentlige. Det underliggende argumentet er mulighetslikhet, «arveavgiften var et middel til å forsones sosialismen med den liberale økonomiske teorien ved at kapitalen kunne overføres til samfunnets hånd uten store ulemper for det økonomiske livets vanlige gang», sa den svenske

sosialdemokraten og finansministeren Ernst Wigforss i 1928, da han samtidig foreslo en høy arveavgift i Sverige. Etter krigen var det en liten stund 60 prosent arveavgift på store formuer i Sverige. Den høye avgiften ble redusert etter mye debatt i 1958, men Sverige hadde arveavgift frem til 2004, da den ble avskaffet.

I Norge var det også arveavgift, dog ikke så høy som i Sverige, men i 1949 ble formuesskatten femdoblet, og LO-formann Konrad Nordahl uttalte: «Vi klager over skattene, men hvis vi studerer skattesystemene i andre land, så er det ikke noe annet land så vidt jeg vet, hvor kapitalklassen blir flådd så mye ad skattelovgivningens vei som i vårt land». ⁶ Utviklingen kan i store trekk sammenfattes slik: På 1800-tallet var avgiftssatsene lave, og barn hadde fritak. I skattekomiteens innstilling fra 1904 (til skattelovene av 1911), ble arv holdt utenfor inntektsbegrepet fordi slike erverv ble skattlagt etter reglene om arveavgift. Komiteen mente prinsipielt at all netto formuesøkning i løpet av året burde inntektsbeskattes, uansett hvor ervervet hadde skjedd. På begynnelsen av 1900-tallet ble barn (livsarvinger) arveavgiftspliktige, og i mellomkrigstiden ble avgiftssatsene økt betydelig. Etter avgiftstoppen i 1965 ble satsene gradvis lavere. Loven fra 1964, som ble endret etter valget i 2013, var den siste i rekken av flere endringer fra 1792. I 1964 var satsene også betydelig høyere enn da loven ble avskaffet, fjerne slektninger måtte da betale 60 prosent avgift av verdien de arvet, mens barn betalte 35 prosent. Da loven ble avskaffet, var satsene mellom seks og åtte prosent for direkte etterkommere, og mellom 10 og 15 prosent for andre. Internasjonalt er avgiften også en fallende del av skatteprovenyet.

Argumentet om samfunnsøkonomisk effektivitet handler om hvordan arveavgift kan påvirke sparebeslutninger og forbruk. En kan tenke seg at en høy avgift vil gi høyere forbruk og mindre sparing hos arvelater, og det er mer sannsynlig at flere vil forsøke å unngå å betale. Til slutt har fordelingshensyn med utgangspunkt i mulighetslikhet alltid vært en viktig begrunnelse for arveavgift.

Oppsummert har avgiften særlig hatt to begrunnelser i Norge; skatteevne og fordeling.

Situasjonen frem til 2013:

Diskontinuitet og lavere skattbare gevinster og arveavgift ved overføring

Da Solberg-regjeringen kom til makten i 2013, ble arveavgiften opphevet og prinsippene for skattlegging av inntekt ved arv og gave endret fra å være basert på diskontinuitet til kontinuitet. Allerede i 2006 ble det innført kontinuitet ved arv av børsnoterte aksjer. For andre verdier var det diskontinuitet til og med 2013. Før arveavgiften ble fjernet i 2013, utgjorde bolig og bankinnskudd over 80 prosent av de verdiene man betalte avgift av. Det ble altså ikke i særlig grad betalt arveavgift for næringsverdier. ⁷ Den tidligere arveavgiften ble i hovedsak betalt av barn og barnebarn som arvet hus og hytter. Oversikter fra Finansdepartementet viser at arveavgiften var ganske likt fordelt i befolkningen, noe som viser at det stort sett var boliger og fritidsboliger som ble arvet. ⁸

En konsekvens av omleggingen til kontinuitet var at skatteplikten ikke lenger ble knyttet til arvetidspunktet (som ved arveavgift), men til avhendings- eller salgstidspunktet ved inntektsbeskatningen. Det gamle systemet innbrakte rundt to milliarder kroner til staten i direkte arveavgift, som var en liten andel av skatteinntektene. Arveavgiftsreglene var i tillegg kompliserte å administrere, og verdsettelseskravene kunne bli anvendt svært ulikt.

Tidligere var verdsettelsesreglene slik at det var mulig å få til generasjonsskifter uten for høye avgifter. Når man verdsatte formuesgoder som aksjeselskaper eller andre unoterte aksjeselskaper, måtte man finne den verdien som skulle utgjøre arveavgiftsgrunnlaget. Den verdien tok utgangspunkt i ligningsverdier, ikke markedsverdier. Blant annet var ikke goodwill med, så lenge den ikke var bokført i unoterte selskaper, mens børsnoterte selskaper ble verdsatt etter børsverdi der goodwill kunne bli verdsatt enten den var bokført eller ikke. Fast eiendom var verdsatt lavt, som følge av at ligningsverdiene var lave. På toppen av dette var det mulig å sette arveverdien til 30 prosent av den ligningsmessige formuesverdien, med den konsekvens at arveavgiften ble beregnet på et svært lavt grunnlag. Det var ikke en slik rabattmulighet ved personlige eide virksomheter, slik at mange omdannet slike selskaper til aksjeselskaper før et generasjonsskifte for å oppnå samme verdsettelsesrabatt som aksjeselskapene. Systemet var altså lagt opp slik at det ble gitt betydelige rabatter på det arvegrunnlaget man kom frem til.⁹ Begrunnelsen var en erkjennelse av likviditetsutfordringen en arveavgift kunne påføre en virksomhet. På samme måte som et familieeierskap kan ha perspektiv utover et enkelt generasjonsskifte, er eierens helsetilstand åpenbart en nokså tilfeldig faktor for selskapets likviditet.

Det var også mange som hadde store verdier som tilpasset seg ved å tidlig overføre aksjer til arvinger. Da kunne det skje til et lavt arveavgiftsgrunnlag, og arvinger (barn) ble stående med gjeld til sine foreldre, som senere kunne ettergis.¹⁰ Kontroll med verdier kunne foreldregenerasjonen fremdeles ha gjennom A- og B-aksjer, der A-aksjene hadde stemmerett, mens arvingene fikk B-aksjer. I 2014, da omleggingen skjedde med virkning fra 1. januar, var det mange i denne situasjonen som etterga gjeld, fordi de da kunne overføre arven fullt ut uten arveavgift. En parallell til dette fant man ved overføring av boliger og spesielt hytter, ved at overføring av arv skjedde mens eiendommen ble pålagt en borett for arvelater. Den negative verdien av en slik – ikke nødvendigvis mye brukt – rett kunne sette ned verdien av eiendommen betydelig.¹¹

Det gamle systemet var ikke et velegnet eller kraftfullt virkemiddel for omfordeling, fordi den gjennomsnittlige avgiften som ble betalt, varierte såpass lite mellom grupper med ulik inntekt og formue. Finansdepartementet pekte på at det trolig hadde sammenheng med den lave verdsettelsen av næringsformue, som lave verdier på ikke-børsnoterte aksjer og lav verdsettelse av næringsseiendom (i 2013). Departementet mente at endringene i 2013 kunne ha en positiv fordelingsvirkning, da den nye ordningen i større grad treffer overdragelse av næringsvirksomhet, som oftere eies av dem med høy inntekt og formue.¹²

SSB konkluderer i sin rapport om fordelingseffekter fra 2019, *Er skattesystemet omfordelende nå?*, med at effekten av fjerningen av arveavgiften er liten:

Effekter av avskaffelsen av arveavgiften er ikke med i denne analysen fordi vi ikke har gode nok data til å analysere denne endringen. Men flere forhold tilsier at denne skattelettelsen har relativt moderate fordelingsmessige implikasjoner. Det er selvfølgelig de store arveloddene som har hatt størst fordel av at arven ikke lenger skattlegges ved overføring til mottakerne, men siden det hvert år er relativt få personer som mottar arv, er den totale effekten av å fjerne arveavgiften liten. Dette reflekteres også ved at avskaffelsen av arveavgift bare kostet omkring 2 milliarder kroner i tapte skatteinntekter.¹³

Provenyet var 2,3 mrd. kroner i 2013 da arveavgiftssystemet ble lagt om. Noen måneder senere spurte SVs fraksjon i Finanskomiteen om provenyvirkningene av å gjeninnføre arveavgiften fra 1.1.2015 med reglene fra 2013.¹⁴ Finansdepartementet anslo da at en gjeninnføring av det gamle systemet vil øke provenyet med litt over to milliarder kroner, men understreket at estimatet var usikkert.

Dagens situasjon: Kontinuitet og inntektsskatt ved salg også av tidligere opparbeidede merverdier, ikke arveavgift ved overføring

Pål Thygesen, jurist i Virke, kommenterte endringen i 2013 på følgende måte i Manifest Tidsskrift:

Regjeringens skatteøkning kan beskrives med mange flotte ord; handlekraftig, modig, og så videre. Den elegante måten endringen skaper et mer rettferdig skattesystem på, og samtidig unngår å treffe familiebedrifter, oppfyller regjeringens valgløfte: Nye ideer, bedre løsninger.

Før valget i 2013 hadde Frp, Høyre, Venstre, Miljøpartiet De Grønne, og delvis KrF programfestet å fjerne arveavgiften. De andre partiene var mot. Ingen i opposisjonen bør likevel gå til valg på å reversere regjeringens «avskaffelse av arveavgiften».¹⁵

Målet med omleggingen av skatteprinsippene til en inntektsbeskatning var å sikre at potensielle, latente gevinster blir beskattet når noe som er arvet, blir solgt. Det sikres ved at den som arver, overtar skatteposisjonen som den avdøde hadde. Det er altså kontinuitet i skatteposisjonen som gjelder.

Tidligere kunne en som arvet noe, oppjustere eller endre verdien, det vil si til en omsetningsverdi (arveavgiftsgrunnlaget), på arvetidspunktet og dermed slippe gevinstbeskatning av merverdien mellom arvelaters skattemessige verdi og arveavgiftsgrunnlaget, men i stedet betale arveavgift. Dette var isolert sett ikke noen fordel, fordi arveavgiften ble betalt som en proSENTSATS av omsetningsverdien (arveavgiftsgrunnlaget). Fordelen lå i at denne omsetningsverdien kunne brukes som avskrivningsgrunnlag/inngangsverdi ved senere gevinstberegning, noe som økte avskrivningene/reduerte gevinst ved salg, sammenlignet med det som gjaldt for avdøde/giver. Ved kontinuitet overtar arvtakeren i stedet arvelaterens avskrivningsgrunnlag (skattemessige posisjon). Det er ikke anledning til å starte avskrivninger på nye, høyere verdier, slik det var ved diskontinuitet. Lave avskrivninger gir umiddelbart mer skatt. Arver man næringsvirksomhet, vil den som arver måtte fortsette å avskrive verdier på samme grunnlag som arvelater har gjort.

Reglene som gjaldt frem til og med 2013 var basert på diskontinuitet. Arveavgiftsgrunnlaget man da kom frem til, var gjerne høyere enn avdødes skattemessige verdier. Regjeringen skrev følgende: «Dette har sammenheng med at de skattemessige avskrivningene er høyere enn økonomisk verdi-fall skulle tilsi. Overgang til kontinuitet medfører derfor normalt en skatteskjerpelse.»¹⁶

En annen begrunnelse for å fjerne arveavgiften var at avgiften rammet dem med lave og vanlige inntekter uvanlig hardt. I tillegg ble det argumentert med at avgiften var urettferdig, fordi den i stor grad ble lagt på hus (barndomshjem) og hytter og derved skapte problemer i mange familier. Regjeringen argumenterte også med at en fjerning ville lette generasjonsskifter i små og mellomstore familiebedrifter, samt at en omlegging av beskatningen ville innebære en forenkling.¹⁷

Men selv om det ble argumentert for at avgiften ble fjernet, er det riktig(ere) å legge til at også skatteprinsippene ble lagt om og et større grunnlag kommer til beskatning over tid. I begrunnelsen står det:

Regjeringen foreslår derfor, som en konsekvens av avviking av arveavgiften, at det som hovedregel skal gjelde et kontinuitetsprinsipp ved arv og gave. Det betyr at arve- og gavemottaker overtar arvelaters eller givers inngangsverdier på overførte gjenstander ved et senere gevinstoppgjør, samt andre skatteposisjoner knyttet til det overførte.¹⁸

For å oppsummere: Kontinuitet innebærer at den som arver, ikke lenger kan oppskrive skattemessig verdi på det de arver, altså justere verdien fra en gjerne lav arvet verdi til en markeds-messig verdi. Den som arver, må overta den avdødes «skattemessige stilling», det vil si beholde en ofte lavere verdi. Det betyr at dersom eller når en som har arvet noe skal selge, vil det bli beregnet gevinst som forskjellen mellom salgsprisen og den opprinnelige verdien. Gevinsten blir beskattet med vanlige skattesatser. I 2020 er det 22 prosent. Skulle verdiene synke, slik at en gjenstand selges med tap, kan tapet være fradragsberettiget.

For aksjer og bedrifter betyr det at man skatter av gevinsten når man selger. Gevinsten regnes ut som forskjellen på verdien man overtok for og det man senere selger for. Et dødsfall og en arveoverføring vil ikke forstyrre verdifastsettelse og senere skattepliktig gevinst, dersom neste generasjon velger å selge det de har arvet. Dessuten bidrar det nye arveprinsippet til noe helt vesentlig; skatten forfaller når likviditeten er til stede. Ved et salg er det likviditet til å betale skatt med. På toppen av dette forenkles også verdifastsettelsen: I stedet for en takst eller et skjønns-messig anslag ved det tilfeldige tidspunktet for arvefall, finner det sted en faktisk transaksjon med reell overføring av enkelt målbare og transparente midler.

Allerede i NOU 2000:8, *Arveavgift*, ble kontinuitetsprinsippet drøftet, samtidig som arveavgiften ble foreslått beholdt. Her argumenterte flertallet i utvalget for at det skulle innføres en kontinuitet ved beskatning av arv og gave. Flertallet mente at diskontinuitetsprinsippet førte til at latente (fremtidige) skattepliktige fordeler ikke kom til beskatning hvis det skjedde et arvefall, nettopp fordi arveavgiftsgrunnlaget ble fastsatt til omsetningsverdien (se over). Argumentet var derfor at et kontinuitetsprinsipp ville innebære at latent skattepliktig inntekt ville bli beskattet hos den som arvet i en fremtidig salgssituasjon.

Mindretallet i utvalget pekte på ulempene ved kontinuitet, særlig at det kunne bety en skatte-skjerpelse. Det påpekte at lave inngangsverdier, som ofte er tilfellet ved arv, ville bety at verdi-stigningen over tid ville være betydelig. Det ville medføre at gevinsten som skulle beskattes når noe ble solgt, ville være stor.

Kontinuitetsprinsippet ved overføring av verdier er således ikke en skattelettelse til dem med store formuer.¹⁹ De betaler skatt av hele merverdien når de realiserer verdier, uten å ha fått et opp-justert kostgrunnlag, slik det fungerte da det var arveavgift og diskontinuitet. Over tid stiger gjerne verdiene, dermed blir det også mer proveny med kontinuitet. Og det er motsatt med tap. Dermed er kontinuitet også godt begrunnet med nøytralitet.

Dagens regler er nøytrale i den forstand at ulike eiendeler har samme regler. Det gjelder både unoterte og noterte aksjer, private bedrifter og andre verdipapirer. Omleggingen har innebåret at det er blitt like regler for ulike organisasjonsformer ved generasjonsskifte i næringsvirksomhet.²⁰ Og på mange måter erkjenner den det underliggende bildet av et konservativt generasjonssyn: Familien, ikke enkeltpersonene, eier bedriftene. Bedriftene vokser og utvikler seg som økonomiske organismer uten å forstyrres av eller snuble i likviditetsuttak fordi utenforstående eiere fødes eller faller fra. Og staten, som er evig, og kan ha lengre perspektiv enn noen enkeltfamilie, vil uansett før eller siden få sine skatteinntekter.

Dagens situasjon: Formuesskatt, eiendomsskatt og boligbeskatning

Den største delen av nordmenns formue er knyttet til bolig, og det er også dette som er det mest vanlige å arve, mens de største enkeltformuene er knyttet til næringsvirksomhet. I dag er egen bolig og hytter svært gunstig skattemessig behandlet i Norge. Det er ingen arveavgift, det er lave verdsettelse i forbindelse med formuesskatt, og de er unntatt gevinstbeskatning etter ett års botid i egen bolig og fem års botid i fritidsbolig.²¹ Dessuten har man skattemessig fradrag for renter på lån, til bolig som til alle andre formål. Det er innført eiendomsskatt i mange norske kommuner, men den er begrenset i lov, og i flere kommuner er bunnfradragene betydelige, slik at mange ikke betaler eiendomsskatt. Det betales dokumentavgift når en bolig selges. Satsen er 2,5 prosent av salgsverdien, og det er kjøper som betaler.

Eiendomsskatten i Norge er kommunal. Det er et viktig poeng for mange kommuner at de selv kan bestemme om de vil innføre en eiendomsskatt eller ikke, og kommunen disponerer provenyet fra eiendomsskatten selv innenfor rammen av inntektssystemet.

En bolig som eies av en person som er i formuesskatteposisjon, kan i dag beskattes løpende på flere måter, ved at boligen inngår i grunnlaget for både formuesskatt og eiendomsskatt, dersom boligen er i en kommune med eiendomsskatt og har en verdi som er over bunnfradraget der. Boligen teller også med i formuesskattegrunnlaget og beskattes som formuesgode.

Til forskjell fra de aller fleste sammenlignbare land har Norge en svært høy selveierandel for egen bolig, 84 prosent. Nordmenn har i stor grad formuen sin i bolig og fritidseiendommer. I andre land er selveierandelen jevnt over lavere, slik at både arveavgift og eiendomsskatt i større grad treffer dem som eier, og det er gjerne velstående mennesker som har annen formue i tillegg. De som bruker boligen (leier) betaler slike formues- og eiendomsskatter indirekte, gjennom husleien til eiere som er i formuesposisjon. I Sverige er selveierandelen 69 prosent, mens tallet er 63 prosent i Danmark og 52 prosent i Tyskland. Snittet for EU-landene ligger på 70 prosent.²² Til sammenligning eier bare 40 prosent av befolkningen boligen sin i Sveits, det eneste landet som har både arveavgift og formuesskatt (se ovenfor).

For formue i Norge betales det i dag 0,85 prosent i årlig formuesskatt (over et bunnfradrag). Verdsettelsene av formuesgoder, særlig fast eiendom knyttet til næringsvirksomhet, har fått en betydelig skjerpelse av grunnlaget i de senere årene. Børsnoterte aksjer verdsettes til 75 prosent av markedsverdi, det samme som næringseiendom. Ligningsverdien av slike aksjer inkluderer dermed også urealisert, skattbar gevinst, hvilket betyr at man betaler formuesskatt også av latent

skatt som vil tilfalle staten. Sekundærboliger verdsettes til 90 prosent av markedsverdi. Den løpende beskatningen av formue er avskaffet i de aller fleste europeiske land, med unntak av Sveits.²³

Beskatning av bolig som formuesobjekt går jeg ikke inn på i dette notatet, men jeg fastslår at bolig (primærbolig) er gunstig behandlet skattemessig, både årlig og ved arv, men ikke ved kjøp. Det er foreløpig en politisk vurdering det ser ut til å være stor oppslutning om.

Prinsipper for beskatning av arv og formue og økonomiske konsekvenser

Når det gjelder beskatning av formuesgoder, er det som nevnt to ulike prinsipper som kan benyttes, skattemessig kontinuitet og skattemessig diskontinuitet. Det er mulig å ilegge en avgift ved overdragelse av arv. Dette gir i utgangspunktet fire posisjoner:

- Diskontinuitet med arveavgift (slik det var før 2006, og delvis frem til 2013)
- Diskontinuitet uten arveavgift og kostprisregulering (gir ikke egentlig mening, fordi uten avgift trengs ikke en verdifastsettelse ved arvefall)
- Kontinuitet med arveavgift (posisjonen til flertallet i Arveavgiftsutvalget fra 2000)
- Kontinuitet uten arveavgift (dagens situasjon)

En avgift på formue kan ilegges på to måter:

- Som en arveavgift som forfaller når noe overdras ved arv. Det er vanlig å legge til grunn at dette skjer en gang hver generasjon, som er omlag 30 år
- Som en årlig avgift, som er sammenlignbart med dagens formuesskatt

I dagens regelverk blir formue beskattet en gang i året, basert på en årlig verdivurdering, fratrukket et bunnfradrag. Regelverket er gjengitt i Civita-rapport 2019, *Skatt og samfunnsbidrag*.

Formue består av ulike eiendeler. De behandles ulikt skattemessig i formuessammenheng.

- Private boliger og fritidsboliger – inngår i formue, men med lav verdivurdering (75 prosent rabatt), kan selges skattefritt, om botidskrav er oppfylt, også når boligen arves. I kommuner med eiendomsskatt vil det betales en årlig eiendomsskatt i henhold til kommunens regler.
- Sekundærboliger inngår i formuen med 10 prosent rabatt fratrukket markedsverdien, eiendomsskatt som for private boliger.
- Øvrig formue, både børsnoterte og unoterte aksjer, samt næringseiendom vurderes til markedsverdi fratrukket 25 prosent rabatt.
- All formue inkludert latent gevinstbeskatning der det er relevant, beskattes med 0,85 prosent over bunnfradraget på 1 480 000.

Kapitalbeskatningen har også betydning for hvordan arv og formue beskattes.

- Kapital beskattes som alminnelig inntekt, for 2020 med 22 prosent.
- Utbyttesatsen eierne betaler er knyttet til selskapsskatten og fremkommer som følger:
  - Selskapet: $100 \times 22 \% = 22,00 \%$
  - + Aksjonær: $(100-22) \times 1,44 \times 22 \% = 24,71 \%$
  - = Samlet beskatning: 46,7 %
- Utbytte ut over et skjermingsfradrag vil være skattepliktig for mottaker etter satsen for alminnelig inntekt, dvs. 22 prosent for 2020. For 2020 skal skattepliktig utbytte for personlige aksjonærer, etter fradrag for skjerming, oppjusteres med en faktor på 1,44, slik at den effektive skattesatsen blir 31,68 prosent.
- Skjermingsfradraget er et skattefradrag tilsvarende risikofri avkastning, det vil si tilsvarende en avrundet rente på korte statspapirer pluss et påslag på 0,5 prosent, p.t. 1,44 prosent.

Nedenfor følger en gjennomgang av de tre posisjonene for arveavgift, diskontinuitet med avgift, og kontinuitet med og uten avgift som viser hvordan det skattes og hvor mye som betales.

Forutsetninger:	Basis	Alternativ 1	Alternativ 2
Arvelaters kostpris	10		
Verdi på arvefallstidspunkt	50		
Verdi på salgstidspunktet	50		100
Antall år før salg	30		
Objekt (aksjer, tomt)			
Fribeløp	0		
Arveavgift	10 %	15 %	15 %
Avskrivningssats (aksjer, tomt etc)	0 %		
Formuesskatt	0,85 %	1,10 %	1,10 %
Formuesskatt grunnlag	75 %		
Utbytteskatt	32 %		
Generasjonslengde-år	30		
Alminnelig skattesats	22 %		
Latent skatt v kontinuitet m arveavgift	20 %		

Basiseksempellet bygger på en forutsetning om at det ikke er en verdivekst i arvtagers generasjon. Dermed rendyrkes effekten av ulike alternativer for arveavgift. Imidlertid kan dette godt være en reell situasjon gitt at det er en aksje der årsoverskuddet hvert år er tatt ut 100 prosent, eller det kan være en tomt i et utkantområde som ikke opplever verdivekst. Det kan også tenkes at norsk næringsvirksomhet vil oppleve lavere vekst, bortfall av oljeinntekter eller internasjonale lavkonjunkturer.

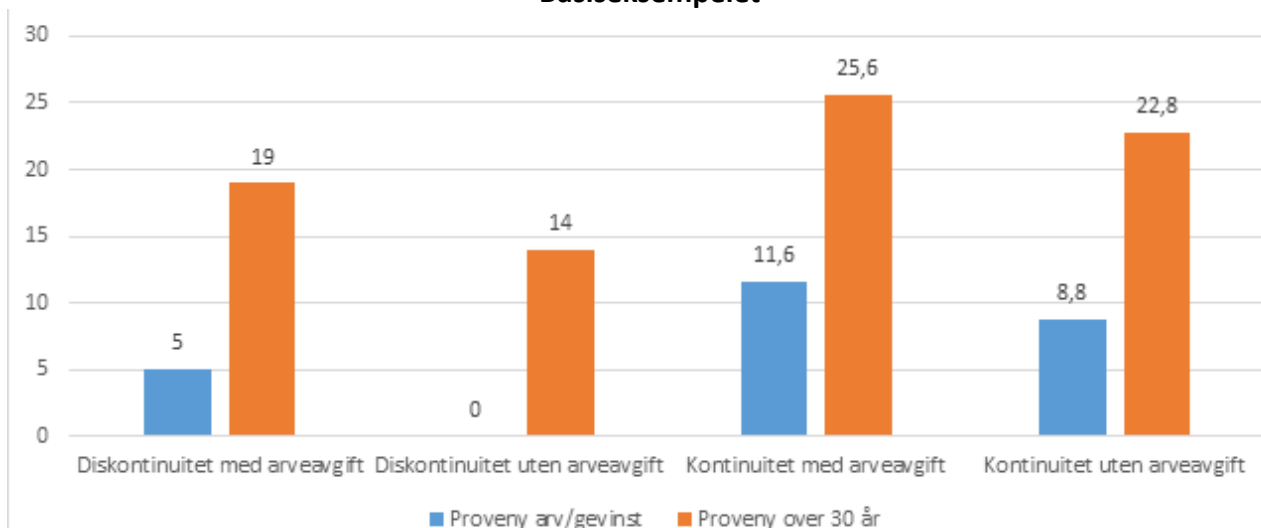
Alternativ 1 bygger på samme forutsetninger, men med høyere arveavgift og formuesskatt. Da arveavgiften ble fjernet, var høyeste sats 15 prosent, dette er derfor lagt til grunn. I alternative statsbudsjetter for 2020 er det foreslått en økning av formuesskatten. Derfor er tidligere nivå på 1,1 prosent valgt som illustrasjon. Alternativet rendyrker effekten av ulike satser.

Alternativ 2 er likt alternativ 1, men viser hva som skjer når verdien doubles fra 50 til 100 i arvemottakerens generasjon.

Basiseksempellet

Basiseksempellet:	Diskontinuitet med arveavgift	Diskontinuitet uten arveavgift	Kontinuitet med arveavgift	Kontinuitet uten arveavgift
	Som før 2006		fradrag i grunnlag	dagens situasjon
			med 20% latent skatt	
Arveavgift 10 %	5	0	5	0
Skatt av gevinsten v salg til 50 (22% av respektive 0/0/30/40)	0	0	6,6	8,8
Samlet proveny	5	0	11,6	8,8
Årlig formuesskatt ($50 \times 0,75 \times 0,085$) = 0,31875				
Skatt av nødv. utbytte ($0,46875 \times 0,32$) = 0,15				
Nødv. årlig utbytte for å dekke formuesskatt 0,46875				
Nødv. uttak for å dekke formuesskatt over en gen. (30 år)	14	14	14	14
Samlet proveny for skatt og arveavgift over en generasjon	19	14	25,6	22,8

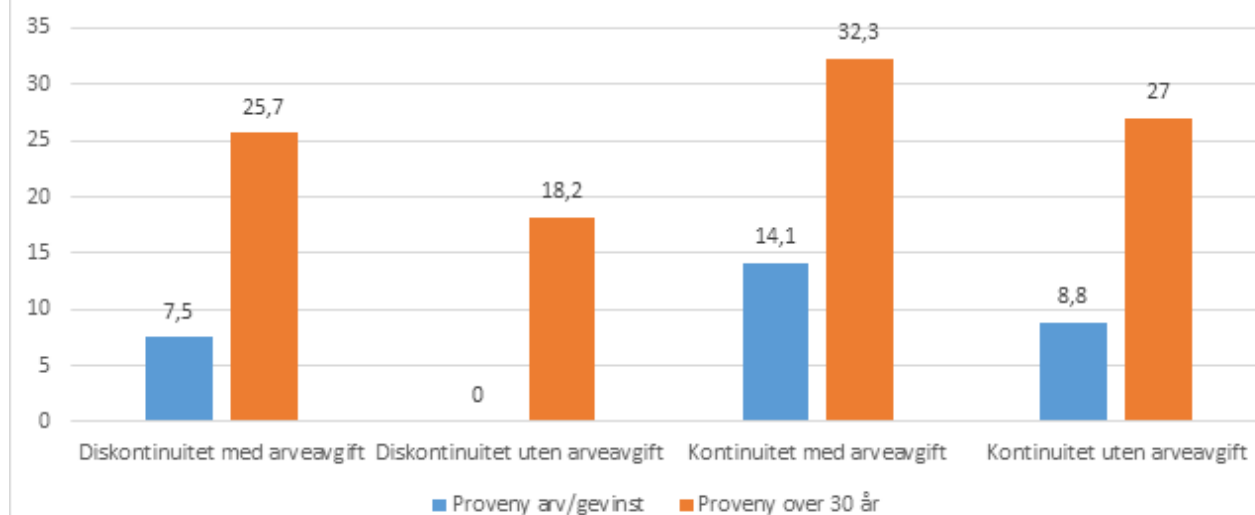
Basiseksempellet

Alternativ 1 med høyere arveavgift (15 %) og formuesskatt (1,1 %)

Alternativ 1:	Diskontinuitet med arveavgift	Diskontinuitet uten arveavgift	Kontinuitet med arveavgift	Kontinuitet uten arveavgift
	Som før 2006		fradrag i grunnlag	dagens situasjon
			med 20% latent skatt	
Arveavgift 15 %	7,5	0	7,5	0
Skatt av gevinsten v salg til 50 (22% av respektive 0/0/30/40)	0	0	6,6	8,8
Samlet proveny	7,5	0	14,1	8,8
Årlig formuesskatt (50 x 0,75 x 1,1) = 0,4125				
Skatt av nødv. utbytte (0,6066 x 0,32) = 0,1941				
Nødv. årlig utbytte for å dekke formuesskatt 0,6066				
Nødv. uttak for å dekke formuesskatt over en gen. (30 år)	18,2	18,2	18,2	18,2
Samlet proveny for skatt og arveavgift over en generasjon	25,7	18,2	32,3	27

Alternativ 1, 15 % arveavgift, 1,1 % formuesskatt

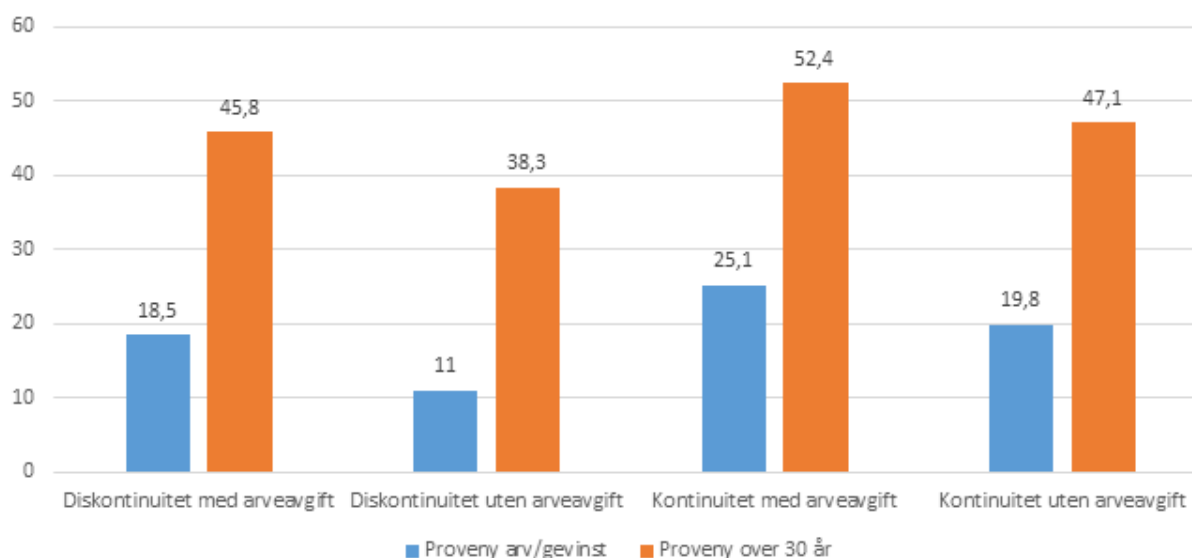

Alternativ 2 (som alternativ 1), men med doblett verdi over arvemottagers generasjon

Alternativ2:	Diskontinuitet med arveavgift	Diskontinuitet uten arveavgift	Kontinuitet med arveavgift	Kontinuitet uten arveavgift
	Som før 2006		fradrag i grunnlag	dagens situasjon
			med 20% latent skatt	
Arveavgift 15 %	7,5	0	7,5	0
Skatt av gevinsten v salg til 100 (22% av respektive 50/50/80/90)	11	11	17,6	19,8
Samlet proveny	18,5	11	25,1	19,8
Årlig formuesskatt (75 x 0,75 x 1,1) = 0,61875				
Skatt av nødv. utbytte (0,9099 x 0,32) = 0,29118				
Nødv. årlig utbytte for å dekke formuesskatt 0,90993				
Nødv. uttak for å dekke formuesskatt over en gen. (30 år)	27,3	27,3	27,3	27,3
Samlet proveny for skatt og arveavgift over en generasjon	45,8	38,3	52,4	47,1

Alternativ 2, 15 % arveavgift, 1,1 % formuesskatt, med verdistigning fra 50 til 100

Kommentarer til eksemplene

Variierende arveavgiftsatser og formuesskatt vil påvirke tallene, men ikke konklusjonene. Variierende fribeløpsstørrelser vil kunne ha betydelig innvirkning på tallene, jo mindre verdier det er tale om. Her er det ikke lagt inn. Beregningene viser, med de valgte verdiforutsetningene, at kontinuitet samlet sett gir større proveny nominelt sett over tid. Så lenge kapitalbeskatningen ligger høyere enn arveavgiften, vil det bety at provenyet fra arv vil bli høyere ved kontinuitet og gevinstbeskatning enn ved diskontinuitet med arveavgift over tid, da det må antas at arvede eiendeler før eller senere vil selges/avhendes. For staten, som har lengre tidsperspektiv enn noen privatpersoner, gir ordningen økt samlet proveny. I tillegg kan det oppstå en samfunnsøkonomisk gevinst av at bedriftenes økonomi ikke forstyrres av utenforliggende forhold, som ikke er reflektert her.

Et eksempel med avskrivbare arveobjekter vil kunne gi andre konklusjoner, dersom også næringsvirksomhet og beskatning trekkes inn. Kontinuitet uten arveavgift, som i dagens situasjon, vil antakelig i de fleste tilfeller være gunstigst for arvtakerne ut fra et likviditetsperspektiv og også når man ser på nåverdi. Likevel har fordeling av arveavgiften over 10 år uten renteberegning stor betydning også når man ser på nåverdieffekten. Variasjonen i formuesskatt har ingen betydning for sammenligningen mellom kontinuitet og diskontinuitet. Jo større relative merverdier, samt selskapskattesatser, jo større effekt av gevinstbeskatningen. Formuesskatten kan ses på som en avgift på overtatte verdier fordelt over en generasjon, med andre ord en form for årlig arveavgift.

Arveavgift og formuesskatt – erfaringer i andre land

Når man skal sammenligne med arveavgiftene i andre land, er det to forhold som er helt vesentlige å merke seg. Det første er at det kun er ett land i OECD som både har arveavgift og formuesskatt. Det er Sveits, hvor kantonene har egne regler, men satsene er lave.

Det andre er at det er vanskelig å sammenligne Norge med land som har helt ulik inntekts- og eiendomsbeskatning, og ulike formuesforhold. Norge peker seg ut ved å ha en rik stat og et internasjonalt svært høyt eierskap av egen bolig og tilsvarende lave private finansformuer. Det er våre to naboland, Sverige og Danmark, som det er enklest å sammenligne med, selv om det også er forskjeller mellom de tre skandinaviske landene.

Trenden internasjonalt er at formuesskatten de siste tiårene er blitt avvirket, enkeltavgifter (som eksempelvis dokumentavgifter eller transaksjonsavgifter) har økt, mens arveavgift består, til tross for at den i de fleste land ikke innbringer et stort proveny.

Arveavgiftsutvalget skrev i NOU 2000:8 at en arveavgift har mindre uheldige effektivitetskostnader enn formuesskatt. Skatten forfaller når det skjer en endring, og ikke løpende. Dette er noe usammenhengende resonnement, når man hensyntar at den delen av arveavgiften som har samfunnsøkonomisk størst betydning er den som utlignes på de største formuene, hvilket vil bety dem som eier bedrifter. For bedriften skjer det meget sjelden en endring når arvelater dør. Vedkommende vil i all hovedsak for lenge siden ha trukket seg ut av daglig drift, og tidspunktet for arvefall vil fremstå som helt vilkårlig i forhold til bedriftens egen virksomhet. Endringen er fundamental for personene det gjelder, men i hovedsak bedriften helt utedkommende.

Når det gjelder fordeling, mente utvalget at det å beskatte arv ville være bedre enn å beskatte formue årlig. Det handler om oppsplitting av makt og formue ved dødsfall, som er mer naturlig enn å beskatte formue løpende. Dette argumentet har mye for seg, blant annet fordi løpende beskatning av formue vil føre til vridning av investeringer i retning av lavrisikoområder med sikker kontantstrøm.²⁴

Verdsettelse er et problem for både formuesskatt og arveavgift. Det å fastsette verdier på formue, bortsett fra kontantbeholdninger, børsnoterte aksjer og i stor grad fordringer, er krevende.

Et pragmatisk synspunkt fra utvalget var også at trenden internasjonalt har gått i retning av å avskaffe formuesskatt og beholde arveavgift. Utvalget foreslo ikke en avskaffing av formuesskatten, fordi det ikke var i utvalgets mandat, men det foreslo en viktigere rolle for arveavgiften, løst ved lave satser, men utvidet beregningsgrunnlag. I praksis betød det at verdiene som ble arvet, skulle bli verdsatt så nær markedsverdi som mulig.

Arveavgiftsutvalget mente at det burde være mulig å finne løsninger på likviditetsutfordringene knyttet til generasjonsskifter i næringsvirksomheter, og at det trolig ville være slik at familiebedrifter og næringsliv mer generelt ville være vesentlig bedre tjent med at provenyet i stedet kom fra arveavgift enn fra formues- eller inntekts (selskaps)- skatt.

Det ble også henvist til at mange OECD-land har arveavgift, mens stadig færre (i 2000) har formuesskatt. Utvalget konkluderte med at arveavgiften burde videreføres, og at et økt proveny fra denne burde bli brukt til å redusere formuesskatten.

I løpet av de 20 årene siden utvalget leverte sin NOU er arveavgiften avskaffet, mens formuesskatten har fått økt betydning. Formuesskatten var svært lav i 2000, da NOU'en kom. Formuesskatten har økt fra rundt tre milliarder (inflasjonsjustert) i 2005 til over 17 milliarder i 2020.

OECD publiserte i 2018 en rapport som inneholdt vurderinger av om formuesskatt er en egnet skatt.²⁵ Den inkluderte også hvordan OECD anbefaler at den innrettes, dersom et land velger å ha formuesskatt.

Formuesskatt var en vanligere skatteform tidligere, men har de siste tiårene blitt avviklet i de fleste land. I 2019 er det tre OECD-land som har formuesskatt på personlige skatteyttere – Spania, Sveits og Norge. OECD argumenterer for at formuesskatt ikke er gunstig gitt 1) bred beskatning på kapital, som Norge har, og 2) beskatning av arv gjennom kontinuitet og beskatning av tidligere opparbeidede gevinster.

OECD har følgende hovedvurderinger av formuesskatt og innretningen av den:

OECDs hovedvurdering er at en kapitalbeskatning med brede grunnlag, herunder beskatning av kapitalgevinster, i kombinasjon med en god innretning av skatteregler for arv og generasjonsskifter, trolig er den mest effektive måten å bidra til å takle økende ulikhet på. Forutsatt en slik skatteinnretning er det, etter OECDs syn, både ut fra effektivitetsargumenter for økonomien og av ulikhets-hensyn, få argumenter for å ha en formuesskatt på toppen av et velutviklet kapitalskattesystem.

Norge har kapitalbeskatning med brede grunnlag, som skattlegger kapitalgevinster. I tillegg er arv og generasjonsskifter etter omleggingen av arvebeskatningen nå basert på et kontinuitetsprinsipp. Det betyr at skatteposisjonen til de arvede aktivaene videreføres. I praksis betyr dette at i stedet for å betale arveavgift ved overdragelse (død), skattes det nå ved realisasjon (salg). Det er mest sannsynlig at dette over noe tid vil medføre en økt skattlegging, sammenlignet med bruk av en diskontinuitetsregel (arveavgift ved død) ved generasjonsskifter av bedriftseierskap. Med andre ord, slik det norske skattesystemet reelt er innrettet, blant annet med et generelt kapitalbeskatnings-system, er det etter OECDs syn ikke hensiktsmessig å ha formuesskatt i tillegg.

Norge har beskatning av arv, og det følger derved av OECD-analysen av formuesskatten at den bør avvikles i Norge, som har god beskatning av kapital generelt og skatt på arv gjennom kontinuitet og påfølgende inntekts- eller gevinstbeskatning.

I det følgende oppsummeres kort hvordan arv og formue beskattes i andre land.

Danmark

Danmark har arveavgift og avgift for gaver. Det er avgiftsfritak for gjenlevende ektefelle (utskiftet bo), ellers er det 15 prosent for nærstående og 36,25 prosent for andre. I noen tilfeller kan gaver beskattes med vanlig inntektsskatt der det høyeste nivået er 52 prosent (2018). Innen 2020 skal avgiftssatsen på 15 prosent reduseres til fem prosent i tilfeller der det er snakk om arv av familiebedrifter til neste generasjon. Argumentet er at det skal være lettere å arve familiebedrifter. Danmark har ikke formuesskatt.

Sverige

Sverige avskaffet arv- og gavebeskatningen i 2004. Kapitalgevinster ved salg av eiendom, verdi-papirer, kunst eller andre personlige eiendeler blir beskattet, slik at Sverige ikke har så gunstige skatteregler for boliger og hytter som Norge. Sverige har ikke formuesskatt og er således et unntak internasjonalt med hverken arveavgift eller formuesskatt, men med høy beskatning for øvrig.

Det er vanligvis dokumentavgift på 1,5 prosent ved salg av eiendom, men det gjelder ikke ved selve arveoverføringen. Det er ikke eiendomsskatt i Sverige, men en årlig kommunal avgift. Næringseiendom betaler fremdeles eiendomsskatt.

Kapitalgevinster beskattes med 30 prosent som en flat skatt. Skatten ved salg av privateiendom får en rabatt, slik at den effektive skatten blir på 22 prosent, og tap kan trekkes fra andre kapitalgevinster med 50 prosent av tapet, noe som er mye strengere enn i Norge, der 100 prosent av tapet kan trekkes fra, og all annen alminnelig inntekt inkluderes som utgangspunkt for fradrag. For næringseiendom gjelder de samme prinsippene, men effektiv skatt her er 27 prosent. Kapitalgevinster eller utbytter fra unoterte aksjer får en rabatt på fem prosentpoeng og beskattes effektivt med 25 prosent. Øvrige kapitalgevinster og utbytter beskattes med 30 prosent. Både Danmark og Sverige har kontinuitet i inntektsbeskatningen.

Andre land

Østerrike og Tsjekia har ikke arveavgift eller formuesskatt, mens Sveits har begge deler (se ovenfor).

Belgia, Bulgaria, Finland, Frankrike, Polen, Portugal og Spania har arveavgift, og et hovedargument er omfordeling. Tyskland har arveavgift som begrunnes med at det er en avgift på berikelse som gir økt skatteevne eller inntekt i vid forstand. I tillegg skal avgiften bidra til omfordeling. Nederland har arveavgift, og begrunnelsen er skatteevne, samt at arv i noen grad er en tilfeldig fordel som kan beskattes. I Storbritannia er det en viktig begrunnelse for arveavgift at overføringer ved død er et godt skattegrunnlag, men her er ikke arveavgiften begrunnet med fordeling, fordi det antas at den ikke har noen særlig fordelings effekt.²⁶ Britene har en lengre tradisjon for overføring av større formuer til skatteskjermede strukturer (truster) i eget land eller utlandet, og arveavgiften er først og fremst en skatt på mottak av arv; ikke arven som sådan. Arv sees konseptuelt på som en inntekt på linje med annen kapitalinntekt eller gave. Italia og Spania har høye arveavgifter, noe som historisk har vært vanlig i Sør-Europa. Ingen av landene, så nær som Spania som har midlertidig innført en formuesskatt, har formuesskatt.

Canada avskaffet arveavgiften i 1971 på føderalt nivå, men erstattet den med en gevinstbeskatning. Det vil si at de innførte et kontinuitetsprinsipp. Siden systemet med kontinuitet har vart snart i to generasjoner, ble det allerede i 2000 påpekt av arveavgiftsutvalget at det er sannsynlig at Canada får inn mer i skatt med det nye systemet enn det landet ville ha fått inn ved å beholde arveavgiften. Gevinsten beskattes med en gang.

Også USA har arveavgift, og det fremheves ofte at tilhengere av arveavgiften at endel land med en røffere form for kapitalisme enn Norge – Storbritannia og USA er yndede eksempler – har høyere formell arveavgift enn vi har. Studier viser at for eksempel det amerikanske skattesystemet – slik det er designet etter skatteendringene i Trumps presidentperiode – er mer omfordelende enn det norske.²⁷

Avslutningsvis kan det knyttes en kommentar til land som har høy arveavgift og debattene om ulikhet. Selv om blant annet Storbritannia og USA skattlegger arv, fremheves likevel sjelden USA og Storbritannia som forbilder i norsk ulikhetsdebatt. Det reflekterer at skatt slett ikke er den viktigste utjevningsmekanismen i et samfunn, og at vi i Norge har motvirket ulikheter først og fremst gjennom de offentlige utgiftene. I skattedebatten må man også ta inn over seg at det kanskje kan gjøres mer samfunnsøkonomisk effektivt der enn gjennom et skattesystem som har serier av samfunnsøkonomisk suboptimale tilpasninger. Prioriteringen av ulikhet vs. samfunnsøkonomisk effektivitet er en bredere debatt enn selv hele skattedebatten isolert sett.

Avsluttende kommentarer og anbefalinger

Beskatning av arv, beskatning av formue, av gevinster og av avskrivningsgrunnlag må ses i sammenheng. Nedenfor følger først noen vurderinger og deretter et forslag til hva som vil være gode alternativer for Norge.

I en diskusjon om beskatning av arv er det verdt å tenke over de begrunnelsene som ble gjennomgått i starten av dette notatet. Hva er rettferdig? Hva oppfattes som legitimt? Hvordan vurderes eiendomsrett opp mot argumentet om mulighetslikhet? Hvordan beskattes formue? Og hva er enkelt å gjennomføre med rimelig grad av konsistens, likebehandling og rettssikkerhet?

Deretter bør vi spørre hvordan land med beskatning av arv på arvetidspunktet har begrunnet det, og vurdere hva konsekvensene er og hvordan systemet fungerer i praksis. Det er også verdt å se på hvorfor noen land ikke har arveavgift og hva konsekvensene er av det.

Omfordeling

Beskatning av arv i land vi kan sammenligne oss med er ofte begrunnet med omfordeling, det vil si en vekt på argumentet om mulighetslikhet. Samtidig er arveavgiften på de nivåene vi hadde tidligere ikke noe som innbringer et høyt proveny, noe som indikerer at omfordelingseffekten ikke er spesielt stor. Det avhenger selvsagt av hvordan avgiften utformes, men det vil trolig være vanskelig å gjøre avgiften så progressiv at det vil ha stor betydning for fordeling i samfunnet. Det mest gjentatte argumentet for avgiften er da også at det lenge har vært vanlig å ha den.

For at omfordeling skal fungere, må skattesatsene være høye og treffe dem som har størst formue. Dessuten må verdsettelsesgrunnlagene være så nærme omsetningsverdier som mulig. Om man kun ser på omfordeling, kan også skattene være svært progressive og dermed beskatte dem som eier mest hardest. Ulempen ved dette vil være at insentivene til å investere og ta risiko vil bli mindre. Omfanget av unndragelse kan bli betydelig.

Norge har omfattende velferdsordninger og omfordelende inntektsbeskatning. Det er derfor grunn til å spørre seg om en arveavgift, som i praksis gjerne viser seg å ikke bidra særlig til omfordeling, er et hensiktsmessig virkemiddel for å bidra til mulighetslikhet. I tillegg er det verdt å vurdere om den opprinnelige begrunnelsen i Norge om proveny holder i dag. Da beskatningssystemet for arv ble lagt om, var provenyet litt over to milliarder kroner, og statsbudsjettet var over 1 000 milliarder kroner. Provenyet utgjorde med andre ord en helt marginal del av statens inntekter.

Det har vært anført at det ikke er noen grunn til «at fellesskapet skal ettergi skatt på gevinster i forbindelse med dødsfall». Men den gevinsten som er skapt, er tilgjengelig både før og etter dette tidspunktet. Sett ut fra statens evighetsperspektiv er det likegyldig om tidspunktet for skatt på gevinst er ved en 80-årsdag, et dødsfall, eller en annen tilfeldig dato. Hvis man prioriterer ulikhetsperspektivet mellom personer, og har et atomistisk menneskesyn på familien, er det rasjonelt å beskatte arvemottager i det øyeblikk det skjer en vesentlig endring i dennes formuesstilling. Men hvis man prioriterer samfunnsøkonomisk lønnsomhet virker det mer rasjonelt å knytte

beskatningen til likviditetshendelser knyttet til de underliggende virksomhetene eller eiendelene som arves. Da blir samsvaret størst mellom den bedrifts- eller privatøkonomiske og den samfunnsøkonomiske effekten.

Arveavgift eller formuesskatt

Trenger Norge en beskatning av arv og formue? I en global markedsøkonomi kan både kapital og kompetanse flyttes, noe som gjør det vanskeligere å skattlegge formue ulikt i forskjellige land.

Arveavgift kan ses på som en formuesskatt som forfaller hver generasjon, eller motsatt, at formuesskatt er en årlig arveavgift for den formuen som varer mer enn én generasjon. De to henger dermed sammen. Land som har arveavgift, har gjennomgående ikke formuesskatt. Det betyr at en engangsavgift, som en arveavgift, av mange land anses som bedre enn en løpende beskatning av formuesverdier.

Ut fra et provenyoperspektiv har Norge åpenbart lite behov for formuesskatt. Som en konsekvens blir da argumentet om omfordeling også langt svakere. Avgiftene er ikke egnet til omfordeling, dersom ikke avgiftsnivået og avgiftsgrunnlaget er betydelig høyere enn i dag. Det kan også legges til at det å ha både arveavgift og formuesskatt vil bli dobbelt opp, en årlig beskatning av formue og i tillegg en beskatning av den samme formuen hver generasjon, men på et tilfeldig tidspunkt.

Å fjerne formuesskatten på arbeidende kapital og erstatte den med en hendelsesbasert skatt ved arvefall, vil kunne føre til en bedre investeringsprofil. I dag bidrar formuesskatten på arbeidende kapital til flere vridninger i investeringer, blant annet at man investerer mer i ting med lavere risiko og sikrere kontantstrøm enn man egentlig burde. Det er mulig å gjøre om formuesskatten på arbeidende kapital til en hendelsesbasert skatt på arvefall. Det ville i hvert fall ha en fordelings effekt, og muligheten for å velge, for eksempel innen en 10-års periode, når man vil realisere, gjør at man kunne velge et mer riktig tidspunkt for realisering av skatteforpliktelsen enn det helt tilfeldige tidspunkt et dødsfall utgjør.

Det er mulig å anta – som en forutsetning for tenkingen – at bedrifter opererer rasjonelt, og at de disponerer ressursene slik at de maksimerer sin langsiktige verdiskaping. Konkurransen og reguleringer, sammen med andre eksterne faktorer, setter rammen for hva de får til. Men det er ikke et langt tankesprang å tenke seg at bedriften selv er den som har best forutsetninger for å kjenne og disponere de ressursene den forvalter. Og bildet er enda mer påtagelig i forbindelse med arveavgiften, fordi den påføres i en størrelse og på et tidspunkt som av natur er fullstendig frikoblet fra bedriftens inntjening, syklus, lønnsomhet eller soliditet.

Fordelingseffekten ved et slikt bytte ville antagelig bare være tilsynelatende, og skatteprovenyet til samfunnet ville bli lavere (enn dagens kontinuitetsprinsipp). Altså vil man betale vekk statlig proveny og mindre samfunnsøkonomisk skade til fordel for en mer effektløs symbolhandling – slik de fleste land gjør.

Familiebedrifter

I Norge er over 90 prosent av bedriftene små og mellomstore, og svært mange av dem er eid av familier. Flere land som har arveavgift, har spesialordninger for å lette overføring av familiebedrifter begrunnet med hensynet til videre drift. I Norge har disse vært særlig erkjent i landbruket, som i mesteparten av tiden vi har hatt arveavgift var vår viktigste næringsvei.

Det bringer også inn et ytterligere argument som er tydelig i oversiktene over arveavgiftsregler i ulike land. Reglene må balansere mellom hensynet til verdiskaping og likviditetsutfordringer og hensynet til å omfordele. Det resulterer gjerne i kompliserte regler og mange unntak. Likviditetsutfordringen, som en arveavgift kan representere når det som arves, ikke er midler på en bankkonto eller lett omsettelige verdipapirer på arvetidspunktet, kan løses ved rentefrie nedbetalingsordninger. Men det som er valgt i Norge, er å legge om beskatningen av arv til en inntektsbeskatning ved innføringen av kontinuitet. Da håndteres likviditetsutfordringen av mottager; den kan tilpasses den underliggende virksomheten i tid; og den synliggjøres gjennom en transparent og markedseffektiv transaksjon.

Dersom en arveavgift blir gjeninnført, vil det være nødvendig å vurdere hvordan arv av familiebedrifter skal reguleres avgiftsrettslig. Familiebedrifter utgjør en særlig utfordring når det gjelder arv (og gaver, mange overfører mens de selv er i live) og flere land som har arveavgift, erkjenner dette og forsøker å løse det med mange unntaksregler, lave avgiftsnivåer og lave verdsettelse. Spørsmålet man bør stille, er om et komplekst regelsystem er verdt provenyet som en arveavgift på familiebedrifter vil innbringe. Vi vet fra tidligere at dette utgjorde en svært liten andel av provenyet da det var beskatning ved arvetidspunktet i Norge.

Det er mulig å løse avgiftsproblemene for familieforetak ved lave verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer, men det er lite treffsikkert. Som Arveavgiftsutvalget foreslo, kan det samtidig innføres en betalingsregel som gjør det mulig å betale en arveavgift over en tiårsperiode, forutsatt at beløpet er rentefritt. Men dette kan være problematisk. Det er vanlig at en dominerende aktiv bedriftseier som trekker seg tilbake, ofte er mindre ekspansiv mot slutten av karrieren. Det betyr at den som overtar, gjerne må investere, og vil ha mindre kapasitet til det, dersom det også må betales arveavgift. I tillegg kommer selvsagt at det faktiske tidspunktet for både overdragelse av formuesverdier kan fremstå som helt tilfeldig i forhold til det faktiske tidspunktet for død, og også som løsrevet fra overdragelsen av et aktivt eierskap. Høyere levealder har aksentuert denne problemstillingen over tid.

Kontinuitet og diskontinuitet

Omleggingen til kontinuitet og inntektsbeskatning vil trolig over tid skaffe et større proveny enn det vi hadde tidligere med arveavgift og diskontinuitet, fordi de mest verdifulle eiendelene/de største formuene som arves, som bedrifter og aksjer, er omfattet av kontinuitet og gevinstbeskatning. Som eksemplene viser, vil et system med kontinuitet og arveavgift gi en betydelig skatteskjerpelse, og statens finansielle interesse vil alltid være lengre enn selv den mest utholdende families perspektiv.

Omleggingen som er skjedd, er også i tråd med argumentet om at en skatt bør betales når den

som skal betale den har likviditet. Dagens system gjør det enkelt å beholde boliger og fritidsboliger dersom arvingene ønsker det, og det bidrar til forretningsmessig kontinuitet for bedrifter.

Boliger og fritidsboliger

Egne boliger og hytter er fritatt for arveavgift. Eiendom er stedsbestemt, men svært få land har så høy selveierandel som i Norge, med unntak av noen land i Øst-Europa, slik at et arveavgiftssystem som inkluderer beskatning av bolig, treffer de mer velstående boligeierne. I Norge har bolig en gunstig skattebehandling, og arveavgifter på bolig vil treffe større deler av befolkningen på grunn av den høye selveierandelen. En arveavgift på bolig vil gjøre at man møter en svært høy beskatning ved begynnelsen (merverdiavgift ved byggekostnadene) og slutten av eierskapet, men en lav løpende beskatning. En slik omlegging vil ventelig også ha generasjonseffekter som må vurderes nærmere.

Det er mulig å diskutere hvordan vi beskatter private boliger. Så lenge majoriteten av befolkningens formue ligger i bolig, er det her det i tilfelle er proveny å hente, dersom det innføres en arveavgift eller en omfattende eiendomsskatt. Slik vi til nå har vurdert dette i Norge, står selveiertanken så sterkt, og verdien av egen bolig så sterkt, at en innstramming i beskatningen, vil være vanskelig politisk.

Anbefalinger

Anbefaling

- Beholde kontinuitetsprinsippet for beskatning
- Ta inn provenyet gjennom (gevinst) inntektsbeskatningen.
- Fjerne formuesskatt på arbeidende kapital

Sekundær anbefaling

- Beholde kontinuitetsprinsippet for beskatning
- Innføre en hendelsesbasert skatt på arvefall – innenfor en 10-årsperiode
- Fjerne formuesskatt på arbeidende kapital

Utrede og vurdere beskatning av bolig og fritidseiendommer

- Som i dag, kommunal eiendomsskatt og formuesskatt med 75 prosent rabatt, ingen arveavgift
- Statlig eiendomsskatt som erstatter kommunal eiendomsskatt
- Formuesskatt
- Arveavgift

Takk

I arbeidet med dette notatet har jeg fått svært god hjelp. Jeg ønsker å takke leder av Arveavgiftsutvalget, professor Frederik Zimmer, tidligere statssekretær i Finansdepartementet, Jon Gunnar Pedersen, statsautorisert revisor Jon Wiggen, partner og advokat i Ernst&Young, Arild Vestengen, professor i filosofi, Lars Fr. Svendsen og advokat Tore Fritsch i Formuesforvaltning Advokatfirma. Alle vurderinger i notatet er mine egne, og eventuelle feil og mangler står for min egen regning.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på mathilde@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

- 1 I det følgende skriver jeg arv og spesifiserer ikke gaver. Formelt ble kontinuitetsprinsippet innført for aksjer, KS og ANS allerede fra og med 2006. Dette hadde sammenheng med skjermingsfradraget som ble innført ved aksjonærmodellen. Man fryktet høye inngangsverdier (=skjermingsgrunnlag) etter gave til barn.
- 2 Etter skatteloven § 9-7, 5. ledd er bolig, fritidsbolig og jord/skogbruk *unntatt* fra kontinuitetsprinsippet hvis arvelater/giver kunne solgt skattefritt. Prinsippet om diskontinuitet gjelder fortsatt, jf. 5. ledd, 3 pkt. om at inngangsverdi da skal settes til antatt salgsverdi på ervervstidspunkt (dvs. arv/gavetidspunktet). Forskjellen har praktisk betydning: sett at arvinger selger en bolig mer enn ett år etter arvefallet uten å ha brukt den selv. Da er skattepliktig gevinst bare verdistigning siden arveavfallet, ikke siden foreldrenes erverv.
- 3 https://www.itromso.no/nyheter/_konomi/article352226.ece
- 4 Dette argumentet fremføres av Thomas Piketty i boken *Capital and Ideology* (mars 2020). Han legger særlig vekt på de aller rikeste og foreslår en arveavgift opp mot 90 prosent.
- 5 Loven har pliktige minimumsbeløp og til hvem som skal motta arv. Arv utover dette kravet kan testamenteres fritt.
- 6 Sitatene i dette avsnittet er hentet fra Francis Sejersted, *Sosialdemokratiets tidsalder* (Oslo: Pax, 2005). 351352.
- 7 For landbruket gjaldt særordninger som gjorde at man i tillegg til omfattende fritak for arveavgift også kunne skrive opp verdien av overtatte eiendeler, og få skatteskjerming ved å skrive dem av på nytt etter arveskifte.
- 8 Inntektsstatistikk for husholdninger 2010 og Arveavgiftstatistikk 2011, fordelingsvirkninger av å fjerne arveavgiften. Svar på spm. 34 fra Finanskomiteen/Sosialistisk Venstrepartis fraksjon av 21. mai 2014 Vedr. fordelingsvirkninger av å fjerne arveavgiften.
- 9 Samtidig kunne reglene anvendes til mye som ikke hadde preg av familiebedrifter – som var kjernen i begrunnelsen for regelen.
- 10 Det er to ulike effekter: dels lav verdsettelse av aksjene (basert på daværende lave verdier av fast eiendom), og dels at de er overført mot delvis vederlag; da er bare underprisen avgiftspliktig. Men ettergivelsen er en gave som i prinsippet var avgiftspliktig.
- 11 Et eksempel på et oppslag i pressen om dette i VG <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/gb67A/stoltenberg-arvet-hytte-og-slapp-arveavgift>
- 12 Svar på spm. 18 fra Finanskomiteen/Senterpartiets fraksjon av 11. nov 2013.
- 13 https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/_attachment/399953?_ts=16db0b5ee00
- 14 Svar på spm. 42 fra Finanskomiteen/Sosialistisk Venstrepartis fraksjon av 21. mai 2014 Vedr. provenyvirkning av å gjeninnføre arveavgiften. Publisert: 02.06.2014 Hva vil proveny være av å gjeninnføre arveavgiften fra 1. januar 2015 med 2013-regler?
- 15 <https://www.manifesttidsskrift.no/den-smarteste-skatteokningen/> 8.1.2020.
- 16 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Meld-St-2-2013-2014/id759729/sec4>
- 17 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/arveavgiften-fjernes-fra-2014/id745266/>
- 18 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/arveavgiften-fjernes-fra-2014/id745266/>
- 19 Vises i eksemplene i notatet, men kan ha betydning hvis arvelaters kostpris på aksjer er høyere enn ved arvefallet, da overtas en latent fradragrett. Også overtakelse av andre gunstige skatteposisjoner kan forekomme, typisk rett til å fremføre underskudd, som altså arvingene/gavemottakerne etter omstendighetene overtar, se nærmere skatteloven § 9-7.
- 20 Det var ulike regler for aksjer/andeler og andre objekter i tiden 2006–2013.
- 21 Krav om henholdsvis to og åtte år botid forut for salget

- 22 <https://www.aftenposten.no/verden/i/a9QAE/Mens-nordmenn-er-besatt-av-a-kjope-egen-bolig-er-det-helt-vanlig-a-leie-i-resten-av-det-rike-Europa>
- 23 Spania har en midlertidig formuesskatt, Sveits har helt spesielle regler som varierer innad i landet mellom kantoner, samt at Belgia har en avgift som litt misvisende omtales som formuesskatt.
- 24 Se blant annet Thore Johnsen og Espen Henriksen, <https://www.bi.no/forskning/business-review/articles/2017/08/formuesskatt-gir-ikke-bare-lavere-avkastning-men-ogsaa-hoyere-risiko/>
- 25 OECD, The Role and Design of Net Wealth Taxes in the OECD, 2018.
- 26 [ey-worldwide-estate-and-inheritance-tax-guide-2018.pdf](#)
- 27 OECD, <http://www.oecd.org/economy/public-finance/TacklingincomeinequalityTheroleoftaxesandtransfers.pdf>, figur 2., The Economist, <https://www.economist.com/united-states/2017/11/23/american-taxes-are-unusually-progressive-government-spending-is-not> og Minerva, <https://www.minervanett.no/arveavgift-bedriftsbeskatning-donald-trump/lavere-skatt-til-de-fleste/174261>.